

Realitat i vitalitat de la llengua catalana: l'exposició i el llibre

JORDI SOLÉ I CAMARDONS

L'any 2006 la FOLC em va proposar de presentar un projecte sobre allò que cal dir a la nostra gent referent a la realitat sociolingüística catalana. El projecte definitiu va consistir en 22 plafons que formen part d'una exposició que des d'octubre del 2008 ha estat vista ja en diverses poblacions dels Països Catalans que l'han sol·licitada al secretariat de la FOLC. Fins avui s'ha exposat a la seu del IEC, a Tortosa, a Sabadell, al Congrés Convit de Serveis Lingüístics de Girona, a Olot, a Organyà en el marc de la diada de les Homilies, a Gràcia durant el sopar dels Premis Joan Coromines, a Mataró... Pel juliol d'enguany es va editar el llibre *Realitat i vitalitat de la llengua catalana*, que recull tot el treball de l'exposició i tot allò que no s'hi va poder incloure per raons d'espai, però que era considerat essencial; aquest llibre fou presentat per primera vegada en el marc de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada.

Partim de la base que no podem reivindicar el *dret* a la ignorància, i, en canvi, tenim el deure d'exigir el *dret al coneixement*, a conèixer la *realitat* per a ser més capaços d'exercir la nostra *llibertat*. Aquest dret és el que ens mou. Els objectius de l'exposició i el llibre comencen a veure's clars en les paraules de presentació: un itinerari per a dir la realitat de la llengua dels Països Catalans, el territori que abasta, la realitat *desigual* dels usos idiomàtics, la vitalitat *incontestable* del català i la història de la nostra comunitat lingüística, de la nostra **Nació lingüística**. Comunitat lingüística perquè ens ho diu la ciència; nació lingüística perquè ens ho fa dir la voluntat de voler continuar sent nació, de continuar vivint en català.

Creiem que s'ha de superar la dinàmica de les polèmiques estèrils sobre la salut i el futur del català dels darrers trenta anys en què s'han dividit els opinadors en «optimistes» i «pessimistes». Nosaltres no partim de plantejaments ni pessimistes ni optimistes, perquè no volem expressar situacions o predisposicions

Jordi Solé i Camardons presentant l'exposició el dia Onze de Setembre d'aquest any

anímiques ni volem fer propaganda partidista com fa el cofoisme ideològic o interessat. Pessimisme? El pintor Joaquim Pijoan en el seu llibre *L'amor a Venècia* diu que a Golda Meir li agradava dir, en moments difícils, que «ser pessimista és un luxe que no ens podem permetre». Jo encara afegiria que podria resultar patètic per a un investigador del discurs sociolingüístic català del 2009, quan descobrí que ens vam passar més de 150 anys lamentant-nos de la mala salut del català i barallant-nos pels anys de vida que quedaven a la llengua. Tant l'exposició com el llibre volen obrir una nova època: realitat i vitalitat, a la manera del llibre de Joan Coromines *El que s'ha de saber de la llengua catalana* de 1954, però centrat en la realitat sociolingüística actual.

Nosaltres volem expressar la realitat tal com és, sense amagar-ne les dades negatives però subratllant la **vitalitat enorme** de la llengua, malgrat segles de **persecució** política, de repressió dels usos lingüístics, de prohibicions, d'ocultació vergonyant de la realitat catalana o

submissió lingüística dels parlants **derivada** d'aquella repressió. No som una «anomia», no som un cas estrany, som el resultat **normal** de segles d'ocupació i repressió.

Proposem l'autoestima: no som una llengua petita; defensaríem els drets del català encara que sols el parlessin cent mil persones, però cal dir que el català forma part del 2,5% de les llengües més parlades del món, que compartim una història de més de mil anys farcida de contribucions de primera categoria que la comunitat lingüística catalana ha brindat a la humanitat en l'àmbit de la literatura i en altres expressions artístiques, científiques i culturals. I de fet, com diu Joan Triadú, el segle xx ha estat el Segle d'Or de Catalunya, malgrat que hem patit un intent de genocidi cultural.

Si el 2009 féssim una DAFO (una anàlisi interna de l'entitat i externa de l'entorn) de la llengua catalana, podríem establir el següent esquema, que incloem en el capítol dedicat al Principat de Catalunya, però que podríem fer extensiu, amb matisos, als altres territoris:

FORTALESES	DEBILITATS
Continuïtat històrica Normativització Ensenyament obligatori Transmissió intergeneracional (en alguns territoris) Reconeixement social Voluntariat i militantisme lingüístic organitzat Qualitat i quantitat de les expressions artístiques i culturals en català	Marc legal Submissió lingüística dels catalanoparlants Poca integració idiomàtica de les segones i terceres generacions “immigrades”. Interferència lingüística
OPORTUNITATS	AMENACES
Mercat ampli Noves tecnologies de la comunicació Nova immigració (no castellanoparlant) Proximitat lingüística amb d'altres llengües romàniques	Administració espanyola i francesa Poder polític, mediàtic i econòmic de l'espanyol i del francès Invisibilitat de la persecució lingüística Secessionisme lingüístic

Per això, en l'apartat *La llengua és el territori* hem volgut començar recordant la importància del territori. Perquè encara que som gent, que som parlants els qui mantenim la llengua, disposem d'un territori històric des de fa més de mil anys en alguns indrets i de prop de vuit segles en altres zones. Els darrers dos segles fins i tot aquest territori s'ha allargassat uns trenta quilòmetres amb la comarca murciana del Carxe, que ens compensa en part la pèrdua d'altres contrades en aquella zona. Per això reivindicuem el principi de territorialitat per al català i per això els enemics del català volen trencar la unitat territorial. Però sabem que sobretot *la llengua és la gent*, i el parlar d'aquesta gent es mostra com un *continuum* amb una enorme riquesa però també una gran unitat, molt més gran que en altres llengües.

I aquesta llengua ha estat **cantada** durant segles, d'aquí el nostre homenatge al Palau de la Música i a la Nova Cançó, potser el fenomen sociolingüístic més important del segle xx. Els de la meua generació som fills d'aquell moviment social que va regalar-nos modernitat, bellesa, realitat i Països Catalans sense fronteres interiors. Ens va regalar eines d'autoestima que ens van enfortir i que ens han fet creure en el país complet fins avui (en aquella pàtria *tan petita que la somiava completa* Joan Oliver).

Hi hem inclòs apartats dedicats a la lectura en català i al món del quiosc. No descobrirem res si diem que aquesta és una part de la realitat més difícil: més de cent d'anys d'alfabetització en castellà, les migracions, la força dels hàbits d'ús de la llengua, la grandària de la llengua/llengües veïna i dominant, la pressió constant dels mitjans de comunicació espanyols i els hàbits conseqüents de llibreries i lectors fa que molts catalans encara llegeixin més en castellà (o francès a la Catalunya del Nord) que en català; per no parlar del quiosc que arracona el català. Ens podríem quedar amb aquestes dades negatives, però també hem volgut mostrar que creix la presència del català fins i tot al quiosc: no n'hi ha prou amb comptar el total de revistes i mostrar tants per cent; és correcte fer-ho i il·lustratiu, però també podem comptar els milers de persones que l'endemà mateix d'aparèixer les versions en català de *El Segre* o *El Periódico* van decidir autodeterminar-se i triar al versió en català. També denunciem la realitat desigual de l'ús del català a la televisió.

La realitat del *Català a la xarxa* forma part del quadrant de les *oportunitats* a què fèiem referència, i és una oportunitat que la societat civil catalana ha aprofitat amb encert: fem el nostre particular homenatge a Vilaweb o al Punt Cat, a Miquel Català, traductor

al català del web del Parlament europeu, mostrem les audiències dels mitjans digitals, etc. En l'apartat de les *Ideologies lingüístiques* es mostren unes dades que haurien de ser la base de qualsevol política lingüística. Quan en debats i conferències em pregunten què hem de fer per a normalitzar la llengua, sempre responc que ens calen pel cap baix tres coses: (1) avançar cap a la independència, (2) augmentar la **consciència** lingüística de la nostra gent i (3) canviar els hàbits d'ús lingüístic, trencar amb la norma d'ús de convergència cap al castellà. Ara podríem afegir-hi que ens hauríem de proposar que cadascun dels qui es troben en alguna de les situacions que marca el castell humà que es mostra en la imatge de les ideologies mirés de pujar un esglaó més en la seva pràctica.

No repassaré d'un a un els apartats del llibre dedicats als territoris catalans, us convido a llegir aquest llibre i els llibres clau que esmentem, a visitar l'exposició i a recórrer el país, a no deixar-vos perdre cap de les nostres belleses: el monument a la unitat de la llengua de Guardamar o el de l'Alguer. Tothom ha pujat al Micalet de València? Tothom coneix l'obra de Joan Fuster?, o d'Enric Valor?, tothom ha visitat Manacor o Artà o Formentera? Els catalans tenim un miler de racons sagrats, bellíssims, que hauríem de visitar obligatòriament,

fer-nos-els nostres. Com hauríem de ser dignes hereus del millor Lluís V. Aracil o de Rafael L. Ninyoles, de Francesc de Borja Moll o de Nadal Batle...

Resumidament, en el llibre parlem de la **persecució política** de la llengua catalana, perquè si la coneixem podrem **viure en català** d'una manera més conscient, sense complexos i sense por. Sense oblidar la història, hem volgut mostrar que els decrets de Felip V, les prohibicions i l'intent de genocidi cultural de Franco o les dèries d'un militar del 2006 formen part de la mateixa història que volem superar. Hi hem volgut parlar de la **renaixença de la llengua**, en minúscula, perquè no parlem tant del fenomen literari com del canvi d'actituds lingüístiques que es produeixin amb gent com Guimerà, Valentí Almirall, Josep Yxart o Jacint Verdaguer. S'hi pot llegir la resposta cívica de Nostra Parla o Palestra i l'aportació immensa del Modernisme i del Noucentisme. En l'apartat dels **Mots** ressaltem l'afirmació de Joan Maragall quan deia que **La nació és la llengua**; en el següent ho refermem canviant-hi l'ordre: **La llengua és la nació**, capítol que hem volgut dedicar a un altre moment decisiu de la història de la nostra nació lingüística: l'establiment de la Normativa, del IEC, del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i del més gran moment de reintegració de la nostra nació, aquell en què gent il·lustrada de la societat civil de tots els Països Catalans es mogué en una mateixa ona vibratòria a favor de la reintegració i el restabliment culte del català; en tots els camps, en tots els àmbits, en tots els indrets. S'hi parla de les Normes de Castelló aprovades pels representants del País Valencià, de l'exemple de Carles Salvador des de Castalla, del de Mn. Antoni Alcover, del d'Enric Prat de la Riba, del de Pompeu Fabra, del de Carles Riba o de Joaquim Casas-Carbó. Impressiona pronunciar aquests noms... Som dignes d'aquesta gent?

En l'apartat **Voluntariat i lluita per l'idioma** hem volgut parlar de les principals entitats lingüístico-culturals, com Llengua Nacional, dins un camí que ve de lluny, que continua i que no acaba..., com un camí serpentejant del Voluntariat per la Llengua. En el llibre hem parlat de la política lingüística de l'Administració, de les queixes lingüís-

Plafons exposats a l'Institut d'Estudis Catalans el dia de la inauguració

tiques o dels informes sobre la situació de l'idioma. Dins el macroapartat sobre la «vitalitat de la llengua catalana», en l'apartat dedicat a **Els mots**, hi parlem de les *Homilies* d'Organyà com a símbol de l'inici de la llengua literària; de l'elogi de la paraula, de Maragall; del monumental *Diccionari català-valencià-balear*, d'Alcover Moll; de Sanchis Guarner; de la tasca ingent del gran Joan Coromines; de *Ailes lingüístic del domini català*; de la *Gran Enciclopèdia Catalana*... També hi ha un breu esment de l'aportació de la sociolingüística catalana i de les paraules del poeta Espriu: *però hem viscut per salvar-vos els mots, per retornar-vos el nom de cada cosa*. També dediquem un apartat, sols simbòlic (Rodoreda, Ausiàs Marc, Jaume I, *Tirant lo Blanc*, Pedroló...), a la **literatura catalana**, una de les més importants del món pel que fa a qualitat i quantitat. En l'apartat dedicat a l'**ensenyament** hem volgut mostrar també la vitalitat de l'idioma en aquest macroàmbit i hem volgut fer un homenatge a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, a Baldri Reixac, al mestre i precursor de la sociolingüística Alexandre Galí; a Joan Bardina i al SEDEC i a l'ensenyament del català en la clandestinitat, a la Immersió lingüística, al Pla per la interculturalitat i la cohesió social (LIC), a Esco-

les en Xarxa d'Òmnium, a la Federació Escola Valenciana i les seves assenyalades propostes.

Havíem de cloure l'exposició i el llibre amb el primer apartat que vam concebre, el que mostra la **universalitat** de la cultura catalana: Ramon Llull i Francesc Pujols; Antoni Gaudí i Pau Casals. Els dos primers com a expressions de la *veritat*; Gaudí, de la *bellesa* i Casals de la *bondat*: **veritat, bellesa i bondat**, com les definien Llull, o Einstein o totes les grans cultures.

Ens agradaria que qui faci una visita detinguda i tranquil·la a l'exposició o que llegeixi el llibre, ho faci, si vol, d'una manera crítica però no amb voluntat minimitzadora (ens explicava Carles M. Espinalt que els pobles colonitzats sempre tendeixen a minimitzar la seva gent i els projectes sorgits del país) perquè voldríem... que en sortir de l'exposició o després de llegir el llibre, hom tingués una visió més àmplia o més crítica o més positiva dels temes que toquem; i, si pot ser, que alguna paraula, alguna imatge o algun nom li canviï en positiu el seu univers mental. I si després d'aquesta exposició... encara em pregunteu si podem normalitzar la llengua catalana, jo us respondré sols amb tres paraules: sí que podem; o, si voleu en quatre mots: nosaltres sí que podem. ♦